

Total KONTROLL?

ET DISKUSJONSOPPLEGG FOR
FORELDRE OG ELEVER 6. – 10. TRINN

YTRINGSFRIHET OG PRIVATLIV
VS. RETTEN TIL BESKYTTELSE
– HVOR GÅR GRENSEN?

TWEET

INNHold

3 TIL LÆREREN

Bakgrunn og tema

Barnekonvensjonen og barns rettigheter

4 GJENNOMFØRING

Tidsbruk

Filmene

Diskusjonsopplegg

Forslag til gjennomføring

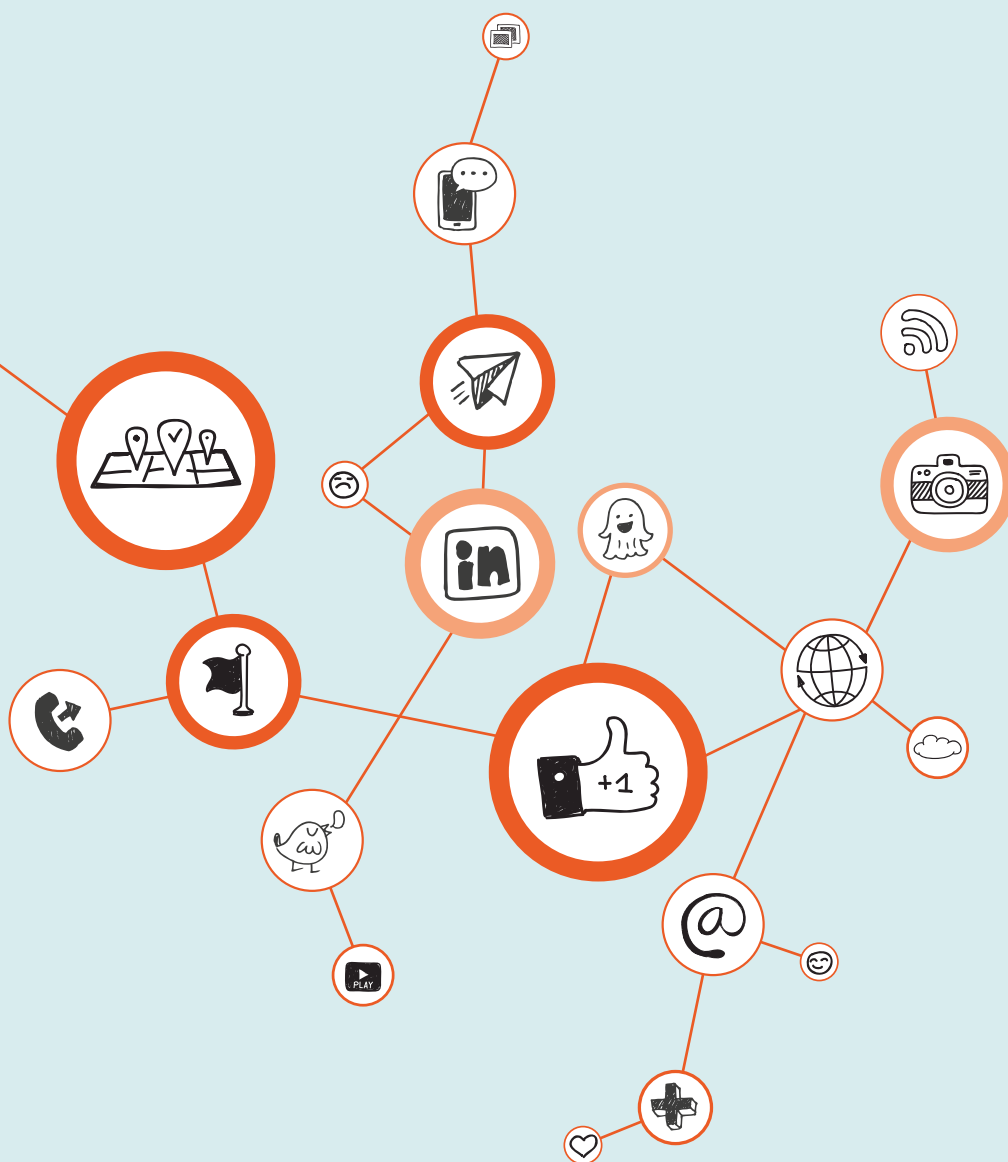
5 TEMA 1: GPS-SPORING

5 TEMA 2: PRIVATE MELDINGER

6 TEMA 3: SKAL VI VÆRE VENNER?

6 TEMA 4: LOGGER

7 YTTERLIGERE INFORMASJON

Til læreren

BAKGRUNN OG TEMA

Nett og mobil er en del av hverdagen til de fleste barn og unge i Norge. Teknologiske muligheter som bare for få år siden var science fiction er nå hverdagskost for mange. GPS-armbånd, sporing av familiemedlemmer på mobilen og nettligger er bare noen av de nye teknologiene vi må ta stilling til. Hvordan balansere mellom beskyttelse på den ene siden, og ytringsfrihet, privatliv og retten til å uttrykke seg på den andre siden? Spørsmålet har ingen fasitsvar.

Vi vet at barns bruk av nett og mobil ofte er kilde til konflikt i hjemmet. Foreldre og andre voksne er i beste mening opp tatt av å passe på og trygge barna, samtidig føler mange barn og unge seg kontrollert. Det er grensen mellom privatliv og beskyttelse som er tema for *Total kontroll*.

Barn og unge har, i følge Barnekonvensjonen, en rett til å bli beskyttet, også når de er på nett eller bruker mobilen. Samtidig har de også rett til å få uttrykke seg og være med på de arenaene der andre på deres alder er, og de har rett til privatliv. Balansen mellom disse rettighetene kan være vanskelig for mange. Konfliktene oppstår ofte fordi foreldre ønsker oversikt og kontroll slik at de kan passe på og beskytte barna sine, mens barna selv føler seg overvåket og ønsker å ha et privatliv der de selv får bestemme hvem som får slippe inn. Dette kan fort sette følelsene i sving, og mange voksne og barn synes det er vanskelig å bli enige om grenser som virker fornuftige for alle i hjemmet. Foreldre blir redde, barn og unge blir fornærmede og å komme til enighet kan virke nærmest umulig.

Medietilsynet mener dialog i hjemmet og på skolen, og økt bevissthet rundt problemstillingene er veien å gå for en tryggere digital hverdag. Dette har vært vår motivasjon for å lage *Total kontroll*. Diskusjons- og undervisningsopplegget er i utgangspunktet ment for 6.-10. trinn og foreldremøter for både denne og yngre aldersgruppers foreldre, men det kan brukes av alle som ønsker å ta opp temaer som nettvett, grenser og barns rettigheter.

BARNEKONVENSJONEN OG BARNs RETTIGHETER

Mange av problemstillingene som tas opp i *Total kontroll* handler om grensen mellom retten til ytringsfrihet og privatliv, og barns rett på beskyttelse. Disse rettighetene og pliktene er forankret i Barnekonvensjonen.

Barnekonvensjonens egentlige navn er «FNs konvensjon om barnets rettigheter» og er en internasjonal avtale om barns rettigheter, som norske myndigheter har forpliktet seg til å følge. Barnekonvensjonen gir barn grunnleggende rettigheter, som rett til beskyttelse, deltakelse, utvikling, helse og utdanning. Konvensjonen gjelder alle barn under 18 år, uavhengig av kjønn, språk, religion, etnisk og sosial opprinnelse, funksjonshemming med videre.

Barnekonvensjonen består av 42 artikler.

Det er særlig fire artikler som er relevante for *Total kontroll*.

Artikkel 13: Få og gi informasjon

Barnet har rett til ytringsfrihet, til å søke, motta og spre informasjon og ideer av alle slag og på alle måter.

Artikkel 16: Rett til privatliv

Barnet skal ikke utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, i familien, i hjemmet eller i korrespondansen sin. Det skal beskyttes mot ulovlig angrep mot ære og omdømme.

Artikkel 17: Massemedia

Staten skal sikre barn tilgang til informasjon fra et mangfold av nasjonale og internasjonale kilder. Staten skal oppmuntre massemedia og forleggere til å spre informasjon som skaper forståelse, kunnskap sosiale ferdigheter og velvære, til å lage eget barnestoff, også for minoritetsbarn. Staten skal beskytte barna mot skadelig informasjon.

Artikkel 18: Foreldreansvaret

Begge foreldrene har et hovedansvar for barnets omsorg og utvikling etter hva som er best for barnet. Staten skal gi støtte og sikre utvikling av institusjoner, tjenester og tiltak for omsorg for barn, også med hensyn til utarbeidende foreldre.

Hele Barnekonvensjonen kan lastes ned på nettsidene til Barneombudet: www.barneombudet.no/barnekonvensjonen/ helekonvensjonen/

Gjennomføring

Å kunne bruke digitale verktøy er en av de fem grunnleggende ferdighetene barn i Norge skal lære i løpet av grunnskolen.

Total kontroll er utarbeidet av Medietilsynet. Opplegget kan brukes som:

1. Diskusjonsopplegg på foreldremøter, eller på temakvelder der foreldre og elever diskuterer sammen
2. Undervisningsopplegg i samfunnsfag – og emner innen etikk, filosofi og engelsk (for de eldre elevene)

Alt du trenger for å gjennomføre oppleggene finner du her.

Det er kun møteleder/lærer som trenger utskrift av dokumentet. I tillegg er det en fordel om dere kan vise *Total kontroll*-filmen på et stor skjerm med lyd, da denne er et fint utgangspunkt for refleksjon rundt temaene.

TIDSBRUK

Forberedelse for møteleder/lærer: Omkring 30 min.

Gjennomføring: 15–45 minutter. Lengden bestemmer du selv med tanke på hvor mange tema du velger, eller hvor mye diskusjon du slipper til.

FILMENE

Som et supplement til diskusjonsopplegget kan det være lurt å starte timen eller foreldremøtet med å vise en av *Total kontroll*-filmene. Disse finnes i tre versjoner:

- En tilpasset elever
- En tilpasset foreldre
- En med engelsk lydspor

Alle filmene er tilgjengelige på Medietilsynets Youtube-kanal. www.youtube.com/medietilsynet

DISKUSJONSOPPLEGG

Diskusjonsopplegget er delt inn i fire temaer: GPS-sporing, Private meldinger, Skal vi være venner? og Logger. Hvert av temaene har et spørsmål som skal besvares. Det finnes ingen fasit og ingen riktige eller gale svar.

Hvert tema inneholder også to historier og noen diskusjonspunkter som skal hjelpe deltagerne til å reflektere rundt spørsmålene og gi dem mulighet til å justere meningene sine.

FORSLAG TIL GJENNOMFØRING

Slik kan du legge opp en time eller et foreldremøte med *Total kontroll*:

FORBREDELSE

1. Før gruppen kommer gjør du klart for filmvisning. Sjekk at lyd og bilde fungerer.
2. Gjør plass til en tenkt, tegnet eller på annen måte markert linje. Linjen bør være så lang som rommet tillater. Marker midten av linjen på en måte som er lett å se, og enden av linjen representerer JA, og den andre NEI. Linjen skal brukes senere i opplegget når elever og voksne skal ta stilling til dilemmaene de blir presentert for.
3. Velg ett eller flere av temaene som du ønsker å ta opp, og følg gjerne undervisnings- og diskusjonsmalen skissert under:

UNDERVISNING OG DISKUSJON

1. Opplegget innledes ved å vise filmen *Total kontroll*. Vis enten:

- elev-filmen for skoleelever
- foreldre-filmen for foreldre og foresatte
- film med engelsk tale i engelsktimen, eller i grupper der ikke alle kan norsk

Filmen tar 2 minutter.

2. Lærer/møteleder leser opp utgangsspørsmålet for valgt tema.
3. Be alle i gruppen ta stilling til spørsmålet ved å plassere seg fysisk på linjen mellom JA og NEI. Forklar at hele linjen kan benyttes og at jo nærmere JA- eller NEI-enden en person stiller seg, jo mer sikre viser de at de er på svaret de har valgt. De som er usikre kan stille seg på midten.
4. Når alle har funnet seg en plass langs JA-NEI-linjen, kan du lese opp den første historien knyttet til tema. Deretter får gruppen ta stilling til spørsmålet igjen, og de som ønsker kan flytte på seg.
5. Les så opp den andre historien knyttet til tema. Nok en gang får gruppen mulighet til å vurdere standpunktene sine og flytte på seg.
6. Inviter til diskusjon. Hvorfor velger noen å stå der de står? Hva tenkte de som flyttet på seg? Bruk gjerne diskusjonspunktene listet opp sist i hvert tema, og vær hele tiden klar over at det ikke finnes noen gale eller riktige svar og at hensikten med øvelsen er å illustrere nettopp dette. Du kan gjerne forklare at dette er etiske spørsmål som det er viktig å kunne reflektere rundt for å kunne gjøre egne valg og forstå hvorfor andre velger det de gjør.
7. Hvis du ønsker å ta opp flere tema, gjenta punkt 2.-6. for alle temaene du har opplegget.

follow

TEMA 1: GPS-SPORING

SPØRSMÅL

På noen mobiltelefoner kan du legge inn et program som gjør at andre kan se hvor du er til enhver tid. Noen foreldre installerer et sånt program på barnas telefoner. Synes du det er greit om dette skjer i din familie?

HISTORIE 1

Erik er i Paris med foreldrene sine. De er ute for å se på byen og handle litt, og plutselig har Erik og foreldrene kommet bort fra hverandre. Erik vet ikke hvor han er, han har ikke penger til å komme seg til hotellet på egen hånd, og tør ikke spørre noen om hjelp, fordi han ikke kan språket. Heldigvis har faren installert GPS-sporingsprogrammet «Finn meg» på telefonen hans, og etter bare noen minutters forvilelse ser Erik foreldrene sine stå rett foran seg. Familien er gjenforent.

HISTORIE 2

Foreldrene til Peter har gitt ham en ny smarttelefon i bursdagsgave, men uten å si det til Peter har de installert en sjult app som gjør at de til enhver tid kan se hvor Peter befinner seg. En kveld konfronterer foreldrene Peter: «Du sa du skulle besøke Linus etter skolen i dag, men vi vet du har vært nede på stasjonen. Vi har sagt at du ikke får lov til å være der nede!» Foreldrene er sinte fordi Peter har brutt en avtale de har hatt med ham, men Peter er sinna fordi han mener han har blitt overvåket.

DISKUSJONSPUNKTER

- Hva tenker du om at foreldre kan vite hvor barna er ved å spore mobiltelefonene deres?
- Hvordan kan et sånt program brukes uten at noen føler seg overvåket?

TEMA 2: PRIVATE MELDINGER

SPØRSMÅL

Er det greit at foreldre følger med på chatter eller leser barn og ungdommers private meldinger?

HISTORIE 1

Mina har kommet i kontakt med en fotograf via en chatte-tjeneste. Han heter Øyvind, er 32 år gammel og forteller at han har tatt bilder av modeller og bloggere. Han har til og med sendt henne link til en proff nettside der hun kan se bildene. Øyvind sier at profilbildet til Mina er veldig bra og mener hun bør prøve seg som modell. Han ber henne ta noen testbilder med en venninne. Bildene bør helst være litt sexy. Liker han dem vil han invitere henne til fotostudioet sitt.

Moren til Mina leser meldingene. Mammaen til Mina blir ikke sint på Mina, men hun sier at hun har googlet Øyvind, og funnet ut at han ikke er en kjent fotograf. Hun hjelper Mina å kutte kontakten med Øyvind, og Mina er glad for at mammaen er en person som følger med sånn at hun ikke blir lurt av sleipe voksne som Øyvind.

HISTORIE 2

Lotte bruker mye mobilen sin og chatter med venner. Moren synes Lotte bruker alt for mye tid foran skjermen. «Du burde bruke mer tid på leksene!», sier hun. Lotte mener ikke at hun bruker for mye tid på mobilen. Hun bruker like mye tid som vennene sine, og dessuten er det viktig å være med på det som skjer i vennegjengen. Hvis Lotte ikke følger med på samtalen faller hun jo utenfor, forklarer hun moren sin.

Senere hører Lotte at moren snakker med en venninne på telefonen. «De skriver for det meste bare om sladder og tull,» sier moren. «Men visste du at foreldrene til Tina skal skilles?» Lotte blir sinna. Dette var noe Tina hadde skrevet til Lotte i fortrolighet, og Lotte skjønner at moren har lest gjennom meldingene hennes.

«Det der var Tina og min hemmelighet,» sier Lotte til moren. «Jeg har faktisk rett til et privatliv jeg også!»

«Men, kjære deg,» sier mammaen til Lotte, «jeg sa bare videre så vi andre kan være med å støtte Tina og foreldrene hvis de har det vanskelig. Dessuten sjekker jeg meldingene dine jevnlig så jeg kan passe på at du ikke snakker med farlige menn eller mobbes av noen på nettet!»

DISKUSJONSPUNKTER

- Hva tenker du om at foreldre leser meldinger og chat på egne barns mobiltelefoner eller brukerkontoer?
- Synes du foreldre skal ha lov til å vite hvem barna deres chatter med?
- Barnekonvensjonen sier at barn har ytringsfrihet og rett til privatliv, men også at foreldrene plikter å beskytte barna sine og passe på at de ikke er i fare. Hvordan er det mulig å få til begge deler samtidig?

TEMA 3: SKAL VI VÆRE VENNER?

SPØRSMÅL

Synes du foreldre bør være venner med barna sine på sosiale medier?

HISTORIE 1

Anders er venn med moren sin på Facebook. At de skulle være venner var en avtale de gjorde da Anders opprettet profilen sin.

Etter en stund ser moren at Anders får mange stygge meldinger fra andre og at det legges ut slemme kommentarer og stygge bilder på veggen hans.

Selv om Anders helst ikke vil at hun skal gjøre det, snakker moren med foreldrene til de som har vært stygge mot Anders, og hun sier ifra til lærerne på trinnet om det som har skjedd. På grunn av dette tar lærerne opp tema nettvett i flere skoletimer, og rektor gjør det klart at nettmobbing er noe de tar på alvor på denne skolen. Ingen av de andre elevene får vite at det var på grunn av det som hadde skjedd med Anders, men han slutter å få stygge kommentarer og bilder på veggen sin. Anders er glad for at problemet forsvant og at det ikke utviklet seg til langvarig mobbing.

HISTORIE 2

Linnea har spilt håndball siden hun var liten og pappaen hennes, som elsker håndball, er trener for laget. Men i det siste har Linnea vært lei av håndball og tenkt på å slutte. For å høre hva andre mener og få forslag til hva annet hun kan finne på, lager Linnea et innlegg på Facebook-siden sin hvor hun klager over hvor kjipt hun synes det er med håndball og spør om råd til hva annet hun kan finne på. I tillegg kan vennene stemme over om hun burde slutte på håndball eller ikke. Det Linnea ikke har tenkt på er at moren hennes er venn med henne på Facebook, og hun har selvfølgelig vist den håndball-elskende faren til Linnea hva Linnea har lagt ut.

Ved middagsbordet seinere på dagen konfronterer faren til Linnea henne, og er tydelig misfornøyd og fornærmet fordi hun tenker på å slutte. Linnea var ikke klar for dette enda, hun var jo ikke helt sikker på om hun skulle slutte en gang! Hun føler seg overvåket og presset av foreldrene. Hun er også redd for at faren eller moren skal kommentere innlegget hennes på Facebook eller kjeft på noen av de som har sagt hun burde slutte.

DISKUSJONSPUNKTER

- Når man er under 16 år har foreldre ansvar for dine handlinger, og mange sosiale medier har 13-årsgrense. Skal foreldre ha rett til å vite hva barna deres driver med på Facebook, Instagram eller andre sosiale medier? Eller bør de ikke ha det?
- Har du noe forslag til hvordan dere kan bli enige om regler for å bruke Facebook slik at alle føler seg trygge og fornøyde?

LIKE

TEMA 4: SJEKING AV LOGGER

SPØRSMÅL

Når du besøker forskjellige sider på internett blir det lagt igjen spor som viser hvilke sider du har besøkt. En liste med slike spor heter en surfelogg.

Er det greit at foreldre sjekker hvilke sider barn og unge har besøkt på internett?

HISTORIE 1

Jacob er glad i spill, og har i det siste begynt å spille kasinospill på nettet. De har 18-årsgrense, og han må logge seg på med navn, epost og et gyldig kredittkortnummer. Jacob har ikke tenkt å bruke penger. Tjenesten han bruker sier at han får stor bonus hvis han lager en profil, og gir dem informasjonen de ber om. Han har ikke kredittkort selv, så han tyvlåner farens.

Etter noen dager oppdager faren at det er trukket flere tusen kroner fra kontoen hans, uten at han skjønner hvorfor. Faren tror først at kortet hans har blitt misbrukt av kriminelle, men etter å ha sjekket surfeloggen til Jacob skjønner han at det ikke er tilfelle.

HISTORIE 2

Janne bruker mange timer hver dag på internett. For det meste spiller hun spill eller chatter med venner. Det hender også at hun er inne på sider med bilder og filmer av nakne damer og menn. Hun vet at andre i klassen også gjør det. Det er spennende, og det er ikke ulovlig.

En dag kommer moren til Janne inn på rommet hennes og sier at hun er skuffet over at Janne ser på slike bilder og filmer. Janne blir både flau og sint. Flau fordi hun føler moren har oppdaget en privat hemmelighet, og sinna fordi hun føler moren har spionert på henne ved å ha sjekket netttloggen hennes. Moren føler hun har handlet riktig, og at hun beskytter datteren sin.

DISKUSJONSPUNKTER

- Er greit at foreldre går gjennom barn og unges surfelogger?
- Hvordan kan barn og voksne bli enige om bruk av internett på en trygg måte, uten at foreldre må sjekke netthistorikken hele tiden?
- Hva er fordelene og ulempene med å bruke nettfiltre?

SHARE

HUSK!

BARN OG UNGE HAR RETT PÅ INFORMASJON, SELV DEN INFORMASJONEN SOM FORELDRENE DERES AV FORSKJELLIGE GRUNNER IKKE ØNSKER AT DE SKAL HA TILGANG TIL. SAMTIDIG HAR BARN OG UNGE RETT TIL BESKYTTELSE.

FILTRE ER IKKE INTELLIGENTE OG KAN SOM OFTEST IKKE SE FORSKJELLEN PÅ NAKENBILDER OG STRANDBILDER, PORNOGRAFISKE BILDER ELLER TEKSTER OG MATERIALE TIL FOR EKSEMPEL SEKSUALUNDERVISNING PÅ SKOLEN.

Ytterligere informasjon

MEDIETILSYNET TRYGG BRUK

Medietilsynet Trygg bruk er Norges Safer Internet Centre. Trygg bruk hjelper barn og unge til å få en tryggere og bedre digital hverdag.

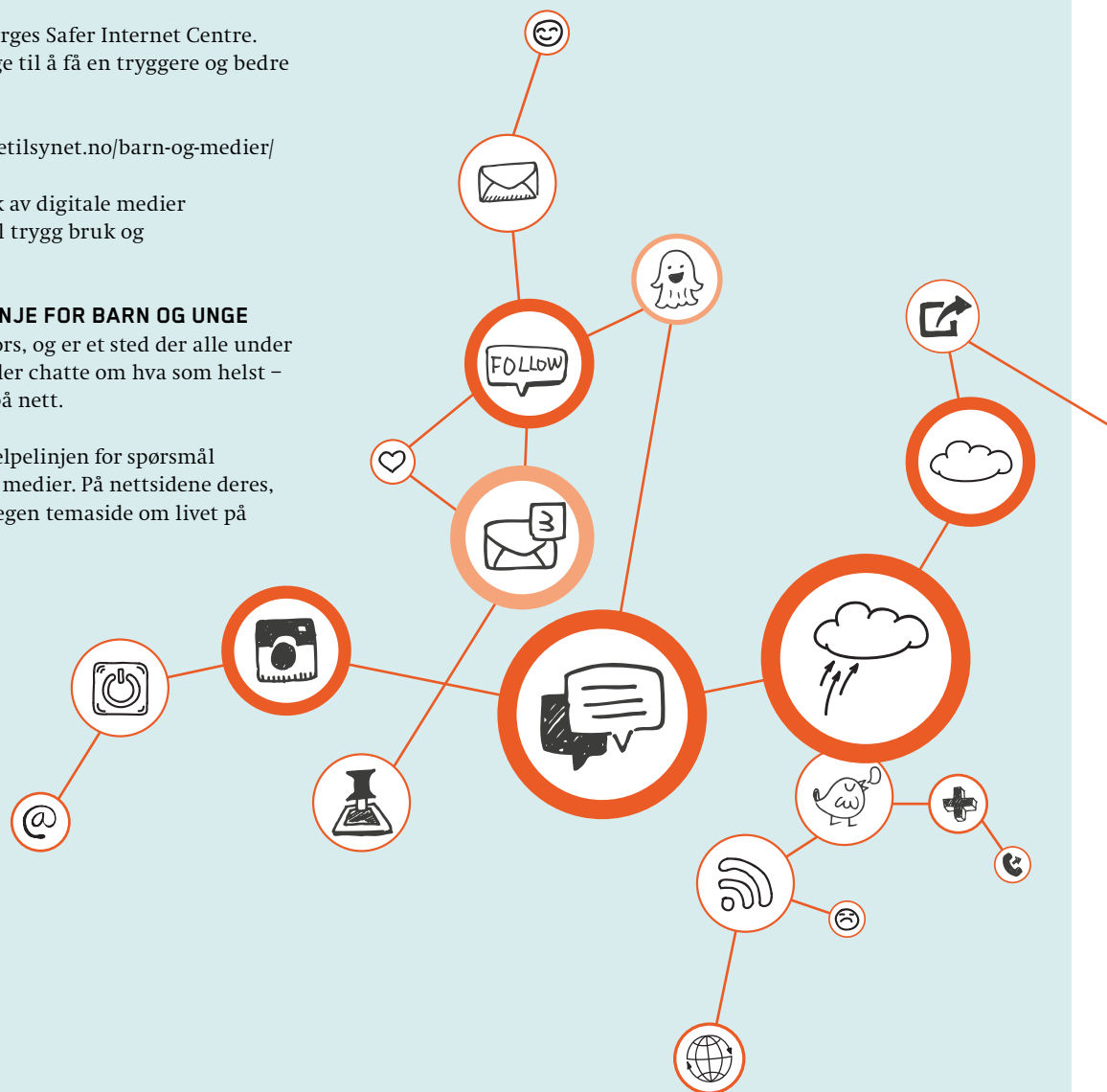
På nettsidene <http://www.medietilsynet.no/barn-og-medier/> finner du blant annet:

- Fakta om barn og unges bruk av digitale medier
- Informasjon og veiledning til trygg bruk og mediekompetanse

KORS PÅ HALSEN – HJELPELINJE FOR BARN OG UNGE

Kors på halsen tilhører Røde Kors, og er et sted der alle under 18 år kan ringe, sende e-post eller chatte om hva som helst – også bekymringer rundt livet på nett.

Kors på halsen er den norske hjelpelinjen for spørsmål knyttet til internett og digitale medier. På nettsidene deres, korspahalsen.no, finner du en egen temaside om livet på nett. Tjenesten er gratis.

Foreldre er opptatt av
hvor mye tid barna
bruker på mobil.

Kanskje er det
viktigere hva de
bruker mobilen til?

Vis interesse.
Snakk sammen
om mobilbruk.

BARN VIL HELST LÆRE OM TRYGG BRUK AV
NETT OG MOBIL AV FORELDRENE SINE

(Barn og medier-undersøkelsen 2014)

Medietilsynet
NORWEGIAN MEDIA AUTHORITY